

HZ45, de trots van de familie Weisenbach

Tekst en foto's: Evert Bruinekool

“De HZ45 is, voor zover wij weten, de enige botter die sinds haar bouwjaar in 1892 steeds dezelfde registratie heeft gehad”, vertellen Piet en Lydia Weisenbach. Zij verkregen de Zuiderzeebotter in 1991 van Richard Klaver via koopruil. Ook hun vorige schip, de HL62 is bijzonder: “Het is de oudste Staverse jol van Nederland.”

De botter is in 1892 gebouwd op de werf van Schaap in Huizen. “Schaap bouwde de botter in eigen beheer voor de verhuur en als reserveschip”, weet Weisenbach. “Omdat de familie Schaap en de familie Koeman verwant waren, deed Schaap het schip over aan Willem Koeman, de oudste zoon uit het gezin Koeman. In 1893, op zijn zeventiende, is hij met dit schip gaan varen en kreeg het als officiële registratie HZ45.

Toen zijn zoon Jacob, geboren in 1897, het vak had geleerd, deed Willem het schip aan hem over. Jacob heeft vervolgens tot 1956 met de HZ45 gevist”.

De familie Koeman verkocht het schip in 1956 voor 350 of 750 gulden aan Scheepswerf Nieuwboer in Spakenburg. “Jonkheer De Jonge, in die tijd de adjudant van Koningin Juliana, kocht de inmiddels opgeknapte botter voor 2.600 gulden van de werf. Een heel bedrag in die tijd; voor circa vierhonderd gulden kon je toen ook al een botter kopen. De Jonge gebruikte de botter als gezinsboot en verwijderde een tussenschot om het vooronder in te richten met militaire britsen en kooien, zodat iedereen een slaapplek had.” In die periode kreeg de HZ45 een extra naam, namelijk die van zijn vrouw: *Vrouw Cornelia*. Deze naam is nog steeds onder het helmhout te zien.

“Jonkheer De Jonge verkocht de botter weer in de jaren zestig. De volgende eigenaar is vermoedelijk Van de Sandenbakhuis of Meijer uit Amstelveen geweest. Deze eigenaar verkocht het schip begin jaren zeventig weer aan Harry Smit.

“Ik herinner mij de HZ45 nog wel. Het was een botter met veel achterstallig onderhoud en destijds stond er een Mercedes-diesel in”, vertelt Smit. “Er is veel verhuur mee gevaren. Ik heb de HZ45 tot 1976 of 1977 in mijn vloot gehad. Toen verkocht ik haar voor 8000 gulden aan Richard Klaver.” Volgens Weisenbach heeft deze grote man van de Windjammers veel bidders in de verhuur gehad.

Harry had niet voor niets de bijnaam Botterkoning. Hij kocht bidders van visserlui en verhuurde ze aan studenten. Was een botter op, dan werd zij verkocht, of was rijp voor de sloop.” Met de HZ45 gebeurde het eerste. “Richard Klaver trof de botter half zinkend aan - zo vertelde hij mij - en benaderde Smit voor de koop ervan. Klaver bracht de HZ45 na de overeenkomst op een dekschuit naar Alkmaar.” Volgens Smit echter werd de in slechte staat verkerende botter voor 8000 gulden aan Klaver verkocht. “Hij betaalde echter maar de helft, omdat later een aantal gebreken naar boven kwam. Toen heb ik hem de andere helft maar kwijtgescholden.” In tegenstelling tot wat Weisenbach van Klaver heeft gehoord, is Klaver volgens Smit varend uit de haven van Muiden vertrokken.

Weisenbach is van mening dat de botter zonder Klaver verloren was gegaan. Hij heeft de botter geheel gerestaureerd. In 1991 liet Klaver weten interesse te hebben in de Staverse jol van de familie Weisenbach, waarop een ruil plaatsvond. “Klaver zocht een kleiner schip, dat hij zonder bemanning kon varen. Sindsdien hebben wij een leuke spaarpot. Je gooit er veel geld in, maar alles vloeit er aan de onderkant weer uit. Desondanks besteden wij met liefde al het geld dat nodig is om dit schip voor de toekomst te behouden. En niet alleen voor ons eigen plezier. Ook omdat wij vinden dat je de verantwoordelijkheid hebt voor een stukje Nederlands cultuurgood.”

VAREND MONUMENT

Vanaf de eerste dag namen Piet en Lydia zich voor de botter zoveel mogelijk in originele staat te houden. “Geen concessies, geen toilet, geen koelkast. Een botter is en blijft primitief. De enige concessie is de motor in de achterste bun, maar dat hadden de vissers zelf al gedaan. Verder is alles, ook de bun, nog origineel. Dat is niet alleen vanuit cultuurhistorisch oogpunt, het vergroot ook de stabiliteit van het schip en daarmee het vaarplezier.” Alles wat bij de koop niet meer origineel was, probeert de familie zoveel mogelijk in oude staat terug te brengen.

Het valt slechts een enkeling op, maar Weisenbach wil het enige minpuntje aan de botter niet verhullen: “Tijdens een hellingbeurt heeft de HZ45 een kattenrug opgelopen. Die zit er nog steeds een beetje in. Wil je dat eruit krijgen, dan zou je alles moeten ver-

De HZ 45 op de wal voor onderhoud.

De kaarplaten van de bun.

Piet Weisenbach aan het helmhout.

vangen en dat is niet te doen. Het gevolg is dat de kop wat lager is dan bij een normale Zuidwalbotter. Toch heeft het ook zijn voordelen. Je kunt nu makkelijker over de kop heen kijken.”

Hoewel de botter inmiddels als varend monument is erkend, is Weisenbach nog niet helemaal tevreden. “In de steven moeten nog een paar ogen komen, waaraan je de kuil kunt bevestigen. Het heeft niet de grootste prioriteit, want vissen mag niet meer, maar wat betreft originaliteit zouden die twee ogen daar moeten zitten.” En hoewel het vissen officieel niet mag, heeft die activiteit wel Weisenbachs belangstelling: “Als je morgen de netten en de kuilstokken aan boord zou brengen, kun je vissen. Ik heb ooit met een oude visser op het Eemmeer een kuil uitgezet om te kijken hoe dat in zijn werk ging. Echt vissen heb ik echter nog nooit gedaan met dit schip.” Daar komt, als het aan Weisenbach ligt, verandering in. “Volgend jaar ga ik met pensioen en dan ga ik zeker naar Workum om daar deel te nemen aan de Visserijdagen. Verder zou ik graag nog eens aan de Volendammer dagen deelnemen om nog eens echt met een kuil te vissen. Het is goed om de visserijtechniek zo te behouden; nu zijn er nog oude vissers die ons die techniek kunnen leren. Daar zal ik in ieder geval gebruik van maken.”

STICHTING BOTTERVERHUUR SPAKENBURG

Het beleid van de Nederlandse overheid als het gaat om het behoud van monumenten is volgens Weisenbach ontoereikend. “Het is natuurlijk leuk als jouw schip wordt geregistreerd als varend monument, maar je schiet er niets mee op. Je voelt je verantwoordelijk en je wilt er alles aan doen om het schip in originele staat te krijgen en te houden, maar het kost alleen jou maar geld. Vreemd genoeg krijgen eigenaren van onroerende monumenten wel geld van de overheid. Wij vinden dat het niet uit mag maken of een monument varend is, dan wel onroerend. Het gaat om het principe. Een restauratie vergt een flinke investering en als wij varen, mogen wij geen gebruik maken van rode diesel. Gemiste kansen.”

Als compensatie voor de eigen en andermans kosten hebben Piet en Lydia Weisenbach enkele jaren geleden de Stichting Botterverhuur Spakenburg opgericht. “Deze stichting stelt zich ten doel de verhuur van bidders in Bunschoten en Spakenburg te coördineren. Op die manier proberen wij de eigenaren van bidders allemaal een evenredige opbrengst te laten krijgen. Het gaat zelfs zo goed dat wij ook samenwerken met de Stichting BU210 en Stichting De Oude Haven.”

OORLOGSPERIKELN

Gedurende de Tweede Wereldoorlog heeft de familie Koeman met de HZ45 menig verzetsdaad gepleegd. “Willem en zijn zoons Jacob en Lammert hebben in de oorlog van alles gevaren”, vertelt Weisenbach. “Oude Huizenaren die het schip herkennen, spreken met veel respect over de familie Koeman. Het was algemeen bekend dat zij eenieder lieten delen in de opbrengst en aan de Duitsers zo weinig mogelijk afdroegen. Zij hebben wel eens de haven moeten ontvluchten, omdat zij gezocht werden door de Duitse politie. Het is zelfs zo dat zij werden beschoten door de politie en achterna werden gezeten door een soort MTB. Nu ken-

De HZ 45 onder vol tuig met kluiver, fok, grootzeil en broodwinner.

den die oude vissers iedere vierkante centimeter van de Zuiderzee als hun broekzak; Willem voer dus met de botter over een zandbank waarvan hij wist dat de dieper stekende MTB er niet overheen zou komen. En inderdaad, de MTB liep vast en Jacob ontkwam. Hij voer de haven in, gaf zijn vangst af aan enkele Huizenaren en vluchtte de haven weer uit voordat de Duitsers hem konden oppakken." In 1944 vorderden de Duitsers vele botters. "Jacob leverde de botter noodgedwongen af in Stavoren", weet Weisenbach. "De familie wilde echter niet dat de botter in handen van de Duitsers bleef en Lammert vertrok op de fiets, voorzien van allerlei vergunningen, naar Stavoren. Die tocht vond plaats in de beruchte nacht van Putten. Na een reis vol gevaren kwam Lammert in Stavoren aan. Daar bleek dat de Duitsers het

kompas al hadden verwijderd. Omdat zij ook de tuigage van boord hadden gehaald, hebben Lammert en Jacob met behulp van enkele inwoners van Stavoren de botter weer opgetuigd en voeren zo terug naar Huizen. De mannen Koeman waren echte helden."

De reputatie van de familie was zo groot dat in de erepoort die de gemeente Huizen na de bevrijding oprichtte een schilderij stond met daarop de botter HZ45. "Iedereen was zo overtuigd van de integriteit van de familie Koeman dat die eer hen werd gegeven. Voor ons betekent die erkenning ook nu nog dat wij heel zorgvuldig met de HZ45 moeten omgaan. Niets mag ooit die eer aantasten. Dat zijn wij aan de familie Koeman verplicht."

Op een onderdeel staat een gedicht waarvan de familie Weisenbach de herkomst niet kent.

*'Varen op vier winden
en steeds de vis weer vinden
dat is de vissers werk.
Halen, vieren van het net
de vangst dan in de bun gezet
en terug naar Huizens kerk'*

"De tekst is waarschijnlijk van een Harderwijker visser," vertelt Weisenbach, "maar in de vissersperiode heeft de familie Koeman die tekst niet aangebracht of laten aanbrengen. Wij zijn erg benieuwd wanneer dat wel is gebeurd."

De Stichting Botterverhuur Spakenburg heeft inmiddels ook een eigen website. Op www.Botterverhuurspakenburg.nl staan alle botters met daarbij de prijzen van verhuur.

Er wordt hard gewerkt aan het voordek en in het vooronder. De mast is op de wal.